

לבנינה של הערה

שיחות שנמסרו בבית המדרש על ידי ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

שיחה תקכ

כ"א בטבת תשפ"ה
פרשת "וּאֵרָא"

"וַאֲתָה תִּמְשָׁל בּוֹ"

חשיבות התקנת סינון לאינטרנט

הגאולים הארוכה, הקב"ה ממשיך להוביל את גאולת ישראל².

על כך למד משה רבנו מפי הגבורה, כמסופר בתחילת פרשתנו. בפסוקים אלו מנויים שלבי הגאולה -

"וְהוֹצֵאתִי... וְהִצַּלְתִּי... וְגָאַלְתִּי...
וְלָקַחְתִּי... וְהִבַּאתִי"³, שעליהם מושתת ליל הסדר. גאולה היא תהליך ארוך ומורכב, הדורש סבלנות רבה ואמונה כבירה.

"הכובש את יצרו"

בעניין פדיון שבויים, המעסיק אותנו בימים אלו, ישנה גמרא מופלאה, הקשורה ישירות לנושא בו

אנו עוסקים השבוע בישיבה.

הגמרא מספרת על רבי עקיבא ורבי מאיר ואחרים - המוכרים בעם ישראל כדמויות-הוד - שהתמודדו עם היצר הרע בניסיונות גדולים⁴. בין שלל הסיפורים מופיע הסיפור הבא: "הנך שבוייתא דאתאי לנהרדעא" -

"כִּי נִפְלְתִי - קָמֹתִי"

בשבוע שעבר עסקנו ביחס הראוי להסכם של שחרור החטופים. עתה, כשה'עסקה' כבר יצאה אל הפועל, הדברים כבר לא בבחירתנו. עם זאת, עלינו

לדעת, לזכור ולהאמין שהקב"ה מוביל

את עם ישראל, ולהתמלא באמונה

שהקב"ה יצמיח טוב מכל מקרה

המתרחש במהלך גאולתנו. כך

אירע בכל שלביו של המהלך

שאנו בעיצומו במאת השנים

האחרונות, ובעיקר בשבעים ושש

השנים האחרונות בהן עם ישראל

התקדם כה רבות¹. אנו סמוכים

ובטוחים שגם מתוך הכאב על עסקה

נוראה זו, המהול בשמחה גדולה עם משפחותיהן של

השבבות מן השבי, הקב"ה יוביל אותנו אל הגאולה

השלימה. גם אם מתרחשות נסיגות קטנות בדרך

¹ עיין קול התור, פרק א, אות : "לדעת מראש כי בעקבות משיחא מכל צרה יוצאת ישועה, והישועה באה מתוך צרה, עפ"י הכתוב (ירמיה ל, ז): 'וְעַתָּה צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב וְיִשְׁעָהּ יִשְׁעִי'; מאמרי הראיה, עמוד 360: "וכל מי שהוא עוקב את סדרי הישוב, מראשית צעדיו עד עכשיו, יכול הוא להראות בחוש איך שמכל ירידה אשר סבלנו נצמחה אח"כ עליה והתפתחות יותר גדולה, וצעד של דלינה לטובה יצא מכל משבר".

² עיין במדבר רבה, פרשה יא, אות ב: "דומה דודי לצבי" - מה הצבי הזה נגלה וחוזר ונכסה, כך גואל הראשון נגלה ונכסה... כגואל הראשון כך גואל האחרון - הגואל הראשון - זה משה, נגלה להם וחוזר ונכסה מהם... אף גואל האחרון נגלה להם וחוזר ונכסה מהם".

³ שמות פרק ו, פסוקים ו-ח
⁴ קידושין, דף פא, עמוד א

עם זאת, הניסיונות הנשלחים לאדם הם כפי מידתו וכפי יכולתו לעמוד בניסיון⁹. בסופו של דבר, היצר הרע הוא שליחו של ריבונו של עולם¹⁰. יצר הרע הוא מלאך משרי מעלה, כלשון חז"ל¹¹: **"הוא שטן, הוא יצר הרע, הוא מלאך המות"**, וגם לו יש תפקיד בעולם.

מסופר שרבי צדוק הכהן מלובלין ביקש בחלומו שתינתן לו יראת השמיים של הרמב"ם. בקשתו נענתה, ובבוקר הוא התעורר ובקרבו פעמה רוח אחרת ספוגה ביראת ה' עילאית. כל אותו יום הוא רעד מאימה ומפחד, עד שבסופו של אותו יום הוא ביקש שמדרגה זו תינטל ממנו משום שהיא לא תאמה את מדרגתו שלו. לכל אחד הקב"ה נותן את הכוחות ואת הניסיונות בצורה מדודה - **"אֵת זֶה לְעֲמַת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים"**¹².

הקב"ה נתן בלב בני דורנו חכמה ליצור כלי אדיר שביכולתו לתרום רבות לתיקון עולם, השני בתרומתו לאחר המהפכה התעשייתית, והוא האינטרנט. אין ספק שכלי זה מסוגל לשמש לגילוי התורה וכבוד ה'. הלוא יכולת העמדת התורה באמצעות האינטרנט היא בלתי מוגבלת. נוכחתי בכך באופן אישי - השבוע הגיע לכאן אדם שאיני מכיר והודה לי על השיעורים שהוא צופה בהם מידי שבוע. בשיעור של הרב ראובן ששון שליט"א, המתקיים כאן מידי שבוע, צופים אלפים - מספר הגדול בהרבה מהמשתתפים בו בבית המדרש. אומנם, כגודל הכלי כך גודל הניסיון הגלום בו.

"הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נִתְּנִי לְפָנֶיךָ"

כיצד יוכל האדם להתמודד עם משיכתם של אמצעי המדיה, ובראשם רשת האינטרנט? המציאות שאנו נתונים בה מזכירה את דברי חז"ל לגבי חטא העגל, החטא הנורא שהותיר את רישומו לדיראון-עולם. כאשר משה רבנו התפלל לקב"ה למען עם ישראל הוא

הגיעו שבועות לנהרדעא, והקהילה היהודית פדתה אותן מן השבי. **"אסקינהו לבי רב עמרם חסידא"**, את השבועות הללו הביאו לביתו של רב עמרם החסיד והוא שיכנן בעליית הגג שבביתו⁵, ו**"אשקולו דרגא מקמייהו"**, נטלו את הסולם העולה לעליית הגג כדי למנוע את הגישה אליהן. למרות זאת, **"בהדי דקא חלפה חדא מנייהו נפל נהורא באיפומא"**, כאשר אחת מהן חלפה על החלון האיר עליה אור ורב עמרם ראה את פניה, ו**"נפל אור בבית דרך פי העליה שהיו פניה מאירות"**⁶. **"שקליה רב עמרם לדרגא דלא הוו יכלין בי עשרה למדלייא, דלייא לחודיה"** - רב עמרם גילה בעצמו כוחות כבירים, ובכוח רצונו העז הזיז לפתח העליה את הסולם, שהיה כה כבד עד כדי כך שעשרה אנשים לא היו יכולים להזיזו. **"סליק ואזיל, כי מטא לפלגא דרגא איפשח"** - יצר הרע משך את רב עמרם לעלות בסולם, אך באמצע עלייתו בסולם בחר רב עמרם לעצור זאת. כדי להתגבר על יצרו הוא פסק את רגליו בכוח ו**"רמא קלא: נורא בי עמרם!"** - הוא החל לזעוק שפרצה שריפה בביתו כדי שיתקבצו לתוכו אנשים וכך לא יוכל לחטוא. **"אתו רבנן"** לכבות את השריפה, אך כשגלו את האמת **"אמרו ליה: כסיפתנינן!"** - ביישת אותנו! מעתה אנשים יגידו שגם לחכמים יש יצר הרע! **"אמר להו: מוטב תיכספו בי עמרם בעלמא הדין, ולא תיכספו מיניה לעלמא דאתי"** - מוטב שתתביישו ברב עמרם בעולם הזה ולא בעולם הבא.

כעת מופיעה תוספת מעניינת, הקשורה להמשך דברינו: רב עמרם היה אדם גדול ועל כן היה מסוגל ל**"אשבעיה דינפק מיניה"** - הוא השביע את היצר הרע שיצא ממנו. **"נפק מיניה כי עמודא דנורא"** - יצא ממנו עמוד של אש. **"אמר ליה: חזי דאת נורא ואנא בישראל ואנא עדיפנא מינך!"** - אמר רב עמרם ליצרו הרע: ראה, שאתה אש ואני בשר, ואני עדיף ממך!

"לְפָתַח חֲטָאת רִבְי"

סיפור זה מלמדנו שאין לאדם - בכל מדרגה, בכל גיל ובכל מעמד שיהיה - לבטוח בעצמו⁷, כלשון המשנה⁸: **"אל תאמן בעצמך עד יום מותך"**.

⁵ רש"י שם ד"ה אסקינהו

⁶ רש"י שם ד"ה נפל

⁷ עיין רמב"ם, הלכות איסורי ביאה, פרק כב, הלכה כ: "גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם: 'זהירו בי מפני בתי, זהירו בי מפני כלת', כדי ללמד לתלמידיהם שלא יתביישו מדבר זה ויתרחקו מן הייחוד."

⁸ אבות, פרק ב, משנה ד. עיין פירוש רבנו יונה, שם: "שאע"פ שנתכנה לך רוח אמונה ונכונה לא תהיה צדיק בעיניך. ולא תאמר: כמה ימים לא פעלתי און, הכרחתי את יצרי ואני יכול עליו ונוצח אותו... ולא יכול להטותו מן הדרך הישרה. והוא אויב ואורב אליך בהמצאו אותך... מרקד לפניך ומדבר אל לבך להטותך... ואולי כי יכול יוכל ותלקח נפשך בידו. לכן השמר לך ושמוור נפשך מאד ופחדו מעליך אל תרחק. ועשית בחכמתך אם איש חכם אתה לשום עיניך ולבך תמיד על דרכיך, עד לא יוכל להתקרב אליך כל ימי חיך."

⁹ עיין עבודה זרה, דף ג, עמוד א: "אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו".

¹⁰ עיין זוהר, תרומה, דף קסג, עמוד א

¹¹ בבא בתרא, דף טז, עמוד א

¹² קהלת, פרק ז, פסוק יד

עצמו, מהם הגבולות הנחוצים לו. כמובן, גם לאחר שיבחין בהם תיוותר בידו הבחירה האם אכן לאמץ אותם אם לאו.

בעבר המחנכים היו בודקים בצידוד של התלמידים האם יש בכליהם תכנים שאינם רצויים, ואילו כיום הבחירה של כל אדם נתונה לעצמו. זהו אתגר עצום וקשה, אולם העומד בכך חש סיפוק ושמחה שאין כדוגמתם. זהו טעמם המתוק של החופש והחירות, שהלוא אין מתיקות גדולה יותר מאשר להיות בן-חורין. רק כאשר אדם בוחר בעומק רצונו בדרך בה הוא שואף להיות הוא אכן יהיה מאושר, וכל שנותר לו הוא להחליט מהי הדרך בה הוא חפץ לפסוע.

יחד עם פיתוח האינטרנט נתן הקב"ה כלים בידי האדם ליצר לעצמו גבולות, ועליו לבחור להשתמש בכלים הללו. אם, למשל, אדם רוצה לתלות תמונה בסלון ביתו כדי לייפותו, עליו לקבוע תחילה בקיר מסמר או בורג עליו הוא יתלה את התמונה. אולם, ללא מקדחה שתאפשר לו לקדוח ולקבוע את הבורג התמונה תישאר על המדף או בארון והבית יישאר בכיעורו. הנמשל הוא שניתן ליצר תמונת חיים נהדרת, מלאת-חן, שמחה, חופש וחירות, אלא שנחוצים הכלים הנכונים לכך. אמנם ייתכן שמדי פעם התמונה תיפול ויהיה צורך לייצבה, אך במקום לחיות בתחושה של כישלון וצער יש לדייק את ההתנהלות ולבחור בכלי הנכון שיאפשר לנו להתמיד בדרך בה בחרנו ולהתקין סינון במכשיר.

"בְּתִּחְבֻּלוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ מִלְחָמָה"

רב עמרם מלמדנו בסיפור התלמודי שהבאנו, שלעיתים נכון אפילו להתבזות בשביל להגיע לשלימות הנכספת. כאשר הוא שהיצר הרע מעכב אותו בדרכו לשלימות הנפש, הוא בחר להיעזר בכלי רב-העוצמה של הבושה על מנת לסלק את היצר מדרכו. במקרה זה, הוא הסיק שזו האפשרות היחידה שתסייע לו להצליח במטרתו.

לפיכך הוא החל לצעוק: **"נורא בי עמרם"**, כפי שמסביר המהרש"א במקום¹⁷, משום שהוא חש שיצר הרע שורף

ציין פרט מפתיע¹³: **"חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְּדוֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב"**. מדוע היה נחוץ לציין שעשו להם **"אֱלֹהִי זָהָב"**? וכי הקב"ה אינו יודע זאת? רש"י במקום אומר שלא לחינם הדגיש משה את פרט זה, וכך הם דבריו המבהילים: **"אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם. מה יעשו שלא יחטאו? משל למלך, שהיה מאכיל ומשקה את בנו ומקשטו, ותולה לו כיס בצוארו ומעמידו בפתח בית זונות. מה יעשה הבן שלא יחטא?"**.

מקורו של המשל הוא בדברי הגמרא בברכות¹⁴, שהרב זצ"ל מבאר אותה בצורה עמוקה¹⁵, והרוצה יחכם עוד. בדורות עברו היה ביכולת האדם להציב גבולות ברורים כדי שלא ייכשל בראיות אסורות - היכן מסתכלים והיכן לא, לאן נכנסים ולאן לא. ודאי שגם אז היה צורך להתמודד עם יצר הרע, אולם התחומים היו ניכרים במידה רבה יותר. לעומת זאת, כיום רבים מאיתנו מחזיק בכיסם בתי-קולנוע רבים מספור. אם פעם ידעו לומר שרגלו של בן תורה לא תיכנס בבית קולנוע, הרי שכיום עלולים להימצא בהינף אצבע סרטים אלימים ופרוצים ללא כל הגבלה ברשותו של כל אחד. סרטים אלו רוויים בתרבות המנמיכה את האדם עוד ועוד, כידוע לכל מי שצפה בהם.

מה המיוחד בדור הזה שבגללו ניצבים לפני ניסיונות שלא שיערום אבותינו? לעניות דעתי, המיוחד בדורנו הוא שהוא דור טרום-הגאולה. משמעותה של גאולה היא יותר הליכה אחר הטוב מתוך בחירה חופשית. לעומת גאולת מצרים שהייתה מלמעלה למטה, הרי שאנו בעיצומו של תהליך גאולי, שאמנם מובל בידי שמיים אך מתחולל מתוך בחירת-אנוש. בדור זה מצויות אפשרויות בחירה במידה אין-סופית, והאדם נדרש לקבוע לעצמו גבולות-גזרה ברורים.

"גְּבוּל שְׂמִתָּה"

הריטב"א קובע עיקרון מופלא¹⁶: כל אדם מכיר את עצמו והוא יודע בדיוק, אם אך יהיה כן ואמיתי עם

¹³ שמות, פרק לב, פסוק לא

¹⁴ דף לב, עמוד א

¹⁵ עין איה, ברכות, פרק ו, סעיף מו

¹⁶ חידושי הריטב"א, קידושין, דף פב, עמוד א: **"דהכל כפי מה שאדם מכיר בעצמו, אם ראוי לו לעשות הרחקה ליצרו עושה... ואם מכיר בעצמו שיצרו**

נכנע וכפוף לו ואין מעלה טינא כלל - מותר לו להסתכל ולדבר עם הערוה ולשאול בשלום אשת איש... אלא שאין ראוי להקל בזה אלא לחסיד גדול שמכיר ביצרו, ולא כל תלמידי חכמים בוטחין ביצריהן".
¹⁷ ד"ה נורא: "ודאי דהם הבינו שדליקה בביתו כפרש"י, אבל הוא ודאי נתכוין על נורא דיצר הרע כדמסיק, דודאי לא הוציא רב עמרם חסידא שקר מפיו."

למתן רשות לפעוט בן שלוש לרכב על אופניו על גג ללא מעקה. מה יעשה הילד ולא ייפול?
החידוש בדורנו הוא שהשמירה צריכה לנבוע מתוך בחירה אישית. לשם כך ניתן לבחור כלים - התקנת סינון, כגון נטספארק או רימון וכיוצא באלה, או להשתמש בכלי הבושה בעזרתו של חבר שישמרו זה על זה. הלוא מוטב להתבייש ולא לאבד את העולם! כך למדנו מרב עמרם חסידא.

"בְּאוֹרֶךְ נִרְאָה אֹר"

ברם, האמת היא שאלו הם רק הכלים להצליח בהתמודדות היומיומית, אולם הכוח העיקרי העומד לאדם הוא הבטחתו של הקב"ה¹⁸: **"בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין"**¹⁹. התורה מרוממת את האדם לחיות בעולם אחר. האדם מתרומם על ידי התורה לעולם בו הוא יכיר יותר את האמת ויישאף יותר להגיע אליה, כך יהיה בו החוסן הנחוץ כדי להתמודד עם ההתמודדויות שוודאי תצוצנה בחייו. כך היה נוהג הרב דרוקמן זצ"ל לומר: "חושך לא מגרשים במקלות, חושך מאירים - נר מצווה ותורה אור".

על כן, כדי להצליח בהתמודדות בנושא זה עלינו הן להיות שקועים בתורה והן להניח גבולות. בנוסף יש לדעת כי לבא להיטהר יש סייעתא דשמיא מיוחדת ומסייעין בידו להשלים את מבוקשו. כך דייק בעל 'אור החיים' הקדוש מהפסוק **"וְהִתְקַדְּשְׁתָּם וְהִיָּיתֶם קְדָשִׁים"**²⁰: **"אם אתם מתקדשים אני אקדש אתכם לבל יכנס לגופכם דבר שיקוץ"**. כאשר בוחרים בטוב - הקב"ה מסייע, ו"הבא ליטהר - מסייעין בידו"²¹.

את נשמתו וודאי שלא העלה שקר על שפתיו. בשל כך הוא קרא לחבריו שיצילו מאישו של יצר הרע העומד לכלותו.

הלקח העולה מהסיפור הוא שלפעמים קשה להתגבר על אש התאוה ללא עזרה מן החוץ. לפני האדם מוטלת הבחירה אם להיעזר בסיוע זה או שלא להיעזר בו. לדעתי, על פי ההלכה אסור להשתמש באינטרנט בלי הנחת גבולות. דומני, שלא בכדי אחת מתוכנות הסינון החשובות מכונה 'רימון', משום שאם אדם הולך כשבכיסו מכשיר שאינו מסונן או שלא מותקן סינון שכזה על המחשב שלו, דומה הדבר כי הוא מתהלך כשבחיקו רימון יד ללא ניצרה. כל מי שהיה לוחם בצבא יודע - אם הרימון ייפול הרי שדי בארבע שניות על מנת שיתרחש פיצוץ אדיר. בהיותי בצבא, כשהיה עליי להתאמן בהשלכת רימונים תמיד חששתי שהם יחליקו לי מהיד... כך הוא בעניין האינטרנט - די בזמן קצר של היסח הדעת, ולפתע ימצא האדם את עצמו שקוע בעומק המדמנה האינטרנטית.

לכן, על האדם להציב לעצמו גבולות לאופן השימוש ובזמני השימוש, ואפשר שגם ייעזר בסביבתו לשם כך. למשל, כדי שלא לפגוע בקשרים חברתיים או משפחתיים הוא יקפיד שלא להתבונן בווצאפ בזמני מפגש חברתיים או משפחתיים. חבל להפסיד את ההזמנות לחזק תא הקשר עם הוריו, עם חבריו, עם אשתו או עם ילדיו. הלוא כך מתנהל העולם כיום - האב יכול להיות שקוע בפלאפון ולא לשים לב שבנו מספר לו על אירוע חמור שקרה בבית הספר.

כמו כן, יש צורך בהצבת גבולות לדרך השימוש, כדי שלא להיכשל ולהישרף באש יצר הרע. הלוא לכל אדם בריא בנפשו - בכל גיל, בכל מעמד, בכל תפקיד ובכל שם - מקנן יצר הרע העלול משוך אותו למחוזות העריות. הלוא מי לנו גדולים כרבי עקיבא, רבי מאיר ורב עמרם חסידא, וגם הם נדרשו לפקח על עצמם שלא ליפול בתחום העריות או בביטול החיים, שביטוי הקיצוני הוא בשריפת הזמן בעיסוקי הבל.

על אדם לדעת את מדרגתו ובהתאם לה להציב את רף הסינון הנחוץ לו - גבוה או נמוך, אך ודאי שבלתי אפשרי להיות ללא גבולות. מציאות חיים ללא גבולות דומה

¹⁸ קידושין, דף ל, עמוד ב: "הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל: בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין. ואם אתם עוסקים בתורה - אין אתם נמסרים בידו... ואם אין אתם עוסקים בתורה - אתם נמסרים בידו... ולא עוד, אלא שכל משאו ומתנו בך... ואם אתה רוצה - אתה מושל בו".
¹⁹ עין רמב"ם, שם, הלכות כ-כא: "לפיכך ראוי לו לאדם לכוף יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי להנצל מהן... גדולה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה".

²⁰ ויקרא, פרק יא, פסוק מד
²¹ שבת, דף קד, עמוד א